

Stvoření: 7. Vývojová teorie a původ člověka

V.

Otázka o původu člověka je základní otázkou, na jejímž vyřešení závisí životní orientace člověka. Stejně chápání života nemůže mít ten, kdo je přesvědčen, že člověk vznikl náhodným, zákonitým vývojem pouze z hmoty a ten, který je přesvědčen, že člověk je termínem stvořitelského plánu stanoveného Bohem. Je tedy životně důležité, abychom si správně vyřešili základní otázku o původu člověka.

Stvoření

Vývojová teorie a původ člověka V.

Vzpomenuli jsme, že některé specificky lidské vlastnosti se objevovaly v průběhu vývoje postupně. Rozumovost se také objevovala postupně?

Rozumovost se nemůže objevovat postupně. Když už jednou existuje, může se zdokonalovat, ale její vznik znamená skok a předpokládá i v mozku kvalitativní změny. Různé kvantitativní změny, jako zvětšení počtu nervových buněk a jejich vzájemných složitých vztahů, mohou zapříčinit kvantitativní změny už existujících funkcí a usnadnění jejich průběhu, ale nemohou vysvětlit podstatnou změnu, totiž objevení se úplně nových funkcí, kvalitativně odlišných od předešlých, jakými jsou funkce rozumové duše.

Co je tedy možné říci o vzniku lidského ducha?

Z hlediska jevového můžeme říci, že v určitém období dějin života, pravděpodobně ve starších čtvrtohorách, tedy asi před miliónem let, primát nižšího stupně než člověk s kvalitativně přiměřeným organismem na téže vývojové větvi jako pračlověk (zatímco dnešní lidoopi – orangutan, šimpanz, gorila – jsou pouze jinou souběžnou vývojovou větví) nabýval uvažující vědomí. V té chvíli se objevil člověk.

Z filosofického hlediska je však třeba dodat toto: uvažující vědomí je duchovní funkcí, kterou hmota může podmínit, protože uvažující vědomí předpokládá kvalitativní změnu mozku. Ale nemůže ji vytvořit, protože nikdo nemůže dát to, co nemá. Je tedy třeba připustit jinou a to přiměřeně duchovní příčinu, která ve vysoce organizované hmotě dala vznik lidskému duchu. Tuto přiměřenou duchovní příčinu nazýváme Bohem.

Přitom nesmíme upadnout do dětských představ a myslet si, že kdesi v dalekých nebeských výšinách stvořil Bůh nejprve duši, kterou v dané chvíli vložil do připraveného organismu. Bůh je všudypřítomný a působí z nitra věcí samých, z nitra jejich bytí.

Když v tomto procesu vývoje na základě Božího působení, v tom smyslu, jak jsme již vysvětlili, organismus nabyt kvalitativně přiměřenou dokonalostí, Bůh působící v nitru bytí dal tomuto organismu nový, podstatně odlišný způsob existence, lidský způsob bytí, tedy lidskou duši. Tento zásah Boží stvořitelské činnosti se znovu a znovu opakuje při každém lidském plození, při každém početí člověka.

Vylučuje stvoření lidské duše Bohem jakýkoliv rozvoj psychického života?

Stvoření duše Božím zásahem neznamená, že před objevením se člověka i po něm neprobíhal žádný vývoj psychiky. Před člověkem se psychický vývoj projevoval zdokonalováním psychických schopností, zvláště tzv. praktické inteligence až po hranice možnosti hmoty.

Je těžké určit tuto hranici, protože je snadnější říci, co hmota nemůže dokázat, než co může. Je zřejmé, že nemůže způsobit duchovní projevy jako jsou abstraktní pojmy, uvažování, svobodná vůle, ale nedá se přesně určit, jak daleko může zajít vysoce organizovaná hmota při řešení konkrétních problémů pomocí smyslových obrazů a jejich asociací. Toto je velmi důležité při zjišťování psychického života prvních lidí.

Jaké kritérium je tedy třeba použít při zjišťování psychického života pračlověka?

Je možné, že hominidé nižšího stupně než člověk, jako např. Australopithecus, ačkoliv měli dokonalejší mozek než dnešní lidoopi, mohli mít vyvinutější psychicko-smyslové projevy, praktickou inteligenci a proto mohli být schopni nejen používat předměty jako nástroje, ale i udělat si nějaké kamenné nástroje, i když primitivní.

Zde je však možné namítnout: copak neplatí, že jenom rozumný člověk je schopný udělat si vlastní nástroje? Antropologové a paleontologové právem tvrdí, že kritérium pro určení přítomnosti člověka v procesu vývoje je záměrné zpracování kamene za určitým účelem.

Pro zjištění rozumovosti není tedy rozhodujícím fakt zpracování kamene, ale způsob, jakým se kameny zpracovávaly. Když se to dělalo pouze jednoduchým napodobováním asociativní paměti, tak

to ještě není důkazem rozumovosti. Když činitel koná za účelem dosažení cíle, což může dělat pouze použitím abstraktních principů, je třeba připustit rozumovost.

Jak je možné poznat tento rozdílný psychický mechanismus?

V případě, že zpracování kamene je jednotvárné bez známek pokroku, můžeme usuzovat, že činitel velmi pravděpodobně neznal cíl jako takový, tedy nebyl rozumový, ale konal pouze na základě velmi složitého a dokonalého instinktu. Ale když se zpracování mění podle různých účelů, zdokonaluje se a přizpůsobuje různým okolnostem a potřebám, lze usuzovat na přítomnost rozumového činitele. Tento musel znát cíl jako takový, a také přiměřené prostředky k dosažení cíle.

Existuje i jiné kritérium ke zjišťování přítomnosti rozumového činitele v procesu vývoje?

Dalším kritériem zjišťování je kromě záměrného zpracování kamene i používání ohně. Oheň používal nejen člověk patřící do skupiny Homo sapiens, ale i někteří hominidé známí pod jménem Antropus, např. Sinantropus, nalezený v Číně.

Jak je třeba představit si psychické projevy prvních lidí? Měli pouze ty projevy, které známe z paleontologie?

Bylo by mylné myslet si, že psychický život prvních lidí byl na úrovni dítěte. Za tohoto předpokladu by první lidé nemohli přežít. Když v procesu hominizace postupně ztratili ty vlastnosti zvířat, které jim poskytovaly přiměřenou ochranu, bez vynalézavosti rozumu by se nedokázali ubránit a udržet.

V procesu hominizace na místo praktické inteligence nastoupila inteligence pojmová. Při tomto přechodu, jak jsme již viděli, nešlo pouze o kvantitativní změnu, ale o kvalitativní skok. Poznamenejme dále, že o psychických projevech prvních lidí se není možné vyslovovat na základě paleontologie. Vždyť kromě kamene se určitě používalo na výrobu nástrojů i dřevo, ale takové nástroje se samozřejmě nemohly zachovat.

Podobně se nemohly zachovat ani duchovní, náboženské a mravní projevy, které však není možné u nich apriori popírat. V této souvislosti vzpomeňme, že také dnešní primitivní národy, např. pigmejské kmeny v Africe nebo obyvatelé Ohňové země i když zůstali na velice nízkém stupni techniky a kultury, přece mají hluboké náboženské a mravní schopnosti a projevy. Není tedy možné přijmout názor o vzniku náboženství v průběhu vývoje jakožto snahu vysvětlit si přírodní jevy, a tvrzení, že po dlouhé období lidských dějin lidé neznali náboženství. Toto aprioristické tvrzení skutečnost sama vyvrátila.

Co tedy můžeme říci na závěr?

I když vývoj ve svém mechanismu zůstává záhadou, kterou věda přes všechny teorie dosud úplně nerozřešila, z filosofického hlediska vůbec nelze jednoznačně tvrdit, že je ve své podstatě materialistický. Naopak, jak jsme viděli, vývoj je dalším důkazem Boží existence.

Biologický vývoj prostřednictvím sil a zákonů, které Bůh vložil do hmoty, když ji stvořil, je jeho dílem. Jeho dílem je i objevení se člověka na Zemi. Právem je tedy možné říci, že výrobní značka přírody a jejího vývoje je Boží.

A i když v Bibli, jejímž cílem je podávat náboženské pravdy v souvislosti s dějinami spásy, nemáme hledat vědecké řešení vysvětlení vzniku jednotlivých věcí, přece je zajímavé, že už tehdy autoři knihy Genesis ve svém popisu stvoření zachovávají jakousi přirozenou následnost, vzestupný růst, jak jej potvrzují vědy.

Tím samozřejmě nechceme tvrdit, že Bible mluví o vývoji ve smyslu přírodovědecké teorie. Cílem biblického popisu, podaného řečí srozumitelnou tehdy i prostým lidem, je zdůraznit, že vznik celého stvoření je třeba připisovat jediné prvotní příčině – Bohu, který je prvním a posledním původcem všech existujících věcí.

A vývojová teorie, jak jsme viděli, se vůbec nestaví proti této základní pravdě, ale spíše ji potvrzuje. I když vývoj z hlediska biologického, co se týká vzniku nových rodů a druhů se ukončil, pokračuje dále v oblasti ducha, v oblasti kultury, náboženství, lidskosti. Na nás samých nyní leží zodpovědnost za spoluutváření tohoto vývoje.

Pavel Sauer

Vývojová teorie a původ člověka:

[Stvoření: 3. Vývojová teorie a původ člověka I.](#)

[Stvoření: 4. Vývojová teorie a původ člověka II.](#)

[Stvoření: 5. Vývojová teorie a původ člověka III.](#)

[Stvoření: 6. Vývojová teorie a původ člověka IV.](#)

[Stvoření: 7. Vývojová teorie a původ člověka V.](#)

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)